

УДК 141.319.8

DOI <https://doi.org/10.32782/apfs.v045.2023.5>*Н. А. Дресвяннікова*ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0006-8824-4318>*аспірантка кафедри соціальної філософії**та філософії освіти і освітньої політики**Українського державного університету**імені Михайла Драгоманова***ФЕНОМЕН УЯВИ ТА ЇЇ РОЛЬ У ПРАКТИЦІ ПРАВОЗАХИСТУ**

Постановка проблеми. Окреслити потенційні позитивні ефекти уяви у правозахисній діяльності з точки зору філософської науки, таких складових як емпатія, образ справедливого суспільства, натхнення до активізму і виклик несправедливому статусу кво. Розглянути вплив сучасних технологій на уяву, необхідність критичного мислення і культурної репрезентації у формуванні нашого сприйняття подій і питань прав людини з точки зору методології філософської метаантропології та метаантропологічного потенціалізму. Знайти шляхи практичного застосування феномену уяви в правозахисті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Феномен уяви розглядався в роботах як класиків так і сучасників: Р. Декарт, Д. Віко, В. Шеллінг, І. Кант, Я. Голосовкер, Е. Гуссерль, Ж.-П. Сартр, Гілман, Г.В. Ільїна, Л. Фогарті, Т. Інгольд, А. Абрахамс. Уяву в правозахисті досліджували Е. Кінд, С. Рістовська. Метаантропологію та метаантропологічний потенціалізм розглядають і розвивають Н.В. Хамітов, С.А. Крилова, С.І. Пірожков.

Мета статті. Дослідження феномену уяви та його впливу на правозахист і практичне застосування в правозахисті.

Виклад основного матеріалу. Уява – феномен, пов'язаний з емпатією та переживаннями і через метаантропологію та метаантропологічний потенціалізм можемо отримати фінальний результат захисту прав людини – можливість дати людині розкритись як особистості, набувши статус суб'єктності: людина, досягнувши свої права, утвердивши себе в правах, стає суб'єктною, тобто має вільний вибір і не поневолює інших людей. І цей стан людина за умов демократії передає суспільству, все більше гуманізуючи його.

Висновки. Окреслено потенційні позитивні ефекти уяви у правозахисній діяльності з точки зору філософської науки, таких складових як емпатія, образ справедливого суспільства, натхнення до активізму і виклик несправедливому статусу кво. Визначено вплив сучасних технологій на уяву, необхідність критичного мислення і культурної репрезентації у формуванні нашого сприйняття подій і питань прав людини та використання

уяви для стратегії і популяризації розвитку особистостей, поширення парадигми філософського мислення та організації життя і співіснування в метаграницному вимірі буття з точки зору методології філософської метаантропології та метаантропологічного потенціалізму.

Уява зазвичай сприймається як основний інструмент творчості, як феномен, що значною мірою пов'язаний з мистецтвом. Але слід визнати, що уява працює і за межами мистецтва, вона є більшою ніж щабель пізнавальної й каталізатор творчої діяльності в творенні артефактів наукової й художньої культури. Ми вважаємо, що уява може мати практичне застосування у соціальному бутті – стати реальним інструментом захисту прав людини.

Для осмислення й аргументації цього положення використаємо методологію метаантропології, яку запропонував і розвинув Н. Хамітов [8; с. 32–40]. Дана методологія пояснює як може відбуватися гуманістичний розвиток людини. Метаантропологія дає загальнотеоретичну модель й обґрунтовує суспільну необхідність збільшення кількості людей з філософським світоглядом. Це створює умови для організації життя людей в метаграницному вимірі буття, де панує воля до свободи, любові й співтворчості, де неможливі маніпуляції, а права людини є природними, а не штучними [8; с. 36–39]. Також ми використаємо методологію метаантропологічного потенціалізму, яка була розроблена Н. Хамітовим у співавторстві з С. Пірожковим, і дозволяє використовувати принципи метаантропології для формування стратегій розвитку особистостей і соціальних систем, зокрема для осмислення стареї становлення сильної й гуманістичної цивілізаційної суб'єктності України [6; с. 30–45].

Уява – феномен, пов'язаний з емпатією та переживаннями і через метаантропологію та метаантропологічний потенціалізм можемо отримати фінальний результат захисту прав людини – можливість дати людині розкритись як особистості, набувши статус суб'єктності: людина, досягнувши свої права, утвердивши себе в правах, стає суб'єктною, тобто має вільний вибір і не поневолює інших людей. І цей стан людина за умов демокра-

тії передає суспільству, все більше гуманізуючи його.

Звернімося більш докладно до евристичних можливостей метаантропологічної методології. Метаантропологія як філософська теорія визначає «...межі людського буття, його виміри, умови комунікації в цих вимірах і архетипові основи цивілізації та культури» [6; с. 32]. Йдеться про «...ідею та практику відкрито-толерантної комунікації із Собою, Іншим та із Собою як Іншим» [6; с. 37]

Саме принцип метаантропологічної тріади на пряму й школи Н. Хамітова – буденне, граничне, метаграничне буття – відкриває можливість усвідомлення ролі уяви в практиці захисту прав людини. Людина буденного виміру буття застосовує уяву, створюючи утопічні цілі звичайного буття, уявляючи себе в важливій і заможній ролі. Людина граничного буття застосовує уяву для створення образу домінування над іншим, в чому розкривається деструктивна робота уяви. Людина метаграничного буття відкривається іншому, співчуває і прагне зрозуміти іншого, використовуючи емпатію і активізм в захисті прав іншого, адже така людина потребує партнерів, відносин співтворчості, а не придушених і поневолених Інших. Сам факт продовження існування людства, його прогресу в поняттях моральності та толерантності наглядно демонструє аргументи метаантропології.

Метаантропологічний потенціалізм, як застосований в цьому дослідженні метод, дає практичний ключ, як конкретно можна розвивати людину буденного і граничного вимірів буття, як розвивати спільноти та отримувати потенційні позитивні ефекти через синтез метаантропології і потенціалізму. Метаантропологічний потенціалізм – це методологія актуалізації потенцій переходу людини і суспільства з буденного до метаграничного виміру буття [5; с. 45–52]. Вказана методологія є інтегральною, вона дозволяє здійснити перехід з потенції до дійсності, застосовуючи положення метаантропології Н. Хамітова й потенціалізму С. Пирожкова. [6; с. 40–50].

Мусимо визнати, що наша суспільна система має наявні і беззаперечні проблеми з дотриманням прав людини, що посилюється війною. Водночас маємо потенцію до змін, враховуючи українську ментальність, що включає такі архетипові риси як персоналізм і кордоцентризм. Використання методологічних стратегій метаантропології й метаантропологічного потенціалізму відкриває можливість побудувати ідеальну модель здійснення і захисту прав людини для України, образ справедливого суспільства (в тому числі й за допомогою уяви) на основі даних архетипових рис.

Але як конкретно уява може допомагати особистості досягти такого стану особистічного й суспіль-

ного буття, який сприяє обмеженому здійсненню людських прав? Передумсім важливо усвідомити, що образне і понятійне початки повинні поєднуватися. Світ людини розвивався з плином часу не лише завдяки здатності людини уявляти, але й завдяки здатності рефлексувати та втілювати деякі абстрактні ідеї в матеріальну реальність. Уява – це поєднання понять і образів, які ми розуміємо, з розпливчастими ефемерними образами матерії, які ще не мають форми. Від самого початку свідомого життя дитина занурюється в ментальне море образів, які потребують розпізнавання, і все це врівноважується необхідністю створювати сенс за допомогою уявних асоціацій.

А що ж являє собою уява як фактор наукового пізнання? Чи можемо ми описати уяву в систематичний спосіб, який може бути використаний у науці? У статті «Уява в науці» Е. Мерфі [14] досліджує роль уяви в науці та філософії. Е. Мерфі наголошує на історичному ігноруванні уяви в науковому дослідженні та причини, що стоять за цим. Вона стверджує, що уява часто асоціюється з творчістю та мистецтвом, які вважаються відмінними від раціональної та об'єктивної природи науки. Однак науковиця залишає місце оптимізму і говорить, що погляд на науку змінюється і визнання важливості уяви зростає в науковому мисленні. Уява - необхідний компонент творчості, а вчені використовують інноваційний підхід – свою уяву у здійсненні важливих відкриттів, де дослідниця наводить приклад використання уяви Фрідріхом Кекуле для відкриття молекули бензолу. Дослідниця повертається до пояснення значення уяви в науці через наступні поняття: контекст розрізнення та контексту обґрунтування у науковому дослідженні.

Відповідно до теорії німецько-американського філософа Х. Райхенбаха ці два поняття введені для розмежування різних аспектів наукового дослідження. Контекст відкриття стосується процесу генерування нових ідей або гіпотез, тоді як контекст обґрунтування стосується оцінки та перевірки цих ідей.

В цьому аспекті нам цікавий контекст розрізнення, який стосується психологічних або соціологічних чинників, які сприяють формуванню нових ідей. Він включає в себе творчі та образні аспекти наукового дослідження, такі як генерування гіпотез, мисленнєві експерименти та концептуальні рамки. Цей контекст часто розглядається як суб'єктивний і нераціональний та протиставляється контексту обґрунтування, який фокусується на логічній та емпіричній оцінці наукових ідей, визначається як об'єктивним і раціональним, оскільки спирається на логічні міркування, емпіричні спостереження та застосування наукових методів [15].

Звертаючись до методології і школи метаантропології українського філософа Н. Хамітова

[7; 8], спостерігаємо цікаву концепцію, в якій Н. Хамітов досліджує об'єктивне та суб'єктивне в науковому пізнанні через природне прагнення людини пізнати світ як є (фундаментальна наука) та прагненням підлаштувати світ для зручного користування (прикладна наука), звертаючи увагу на процес пізнання і волю до пізнання як характеристику науки і людини науки; дослідник наголошує, що фундаментальна наука своїх пориваннях до істини тяжіє до єднання з мистецтвом [7; с. 180–188]. При цьому Н. Хамітов наголошує про наявність протиріччя всередині наукового знання, яке може бути вирішене не лише за допомогою уяви, але й творчості, мистецтва та вводить поняття технотворчості, як ілюзії поєднання пізнавальної та творчої діяльності і, відповідно, ілюзії розв'язання вказаного протиріччя. Таке вдаване розв'язання протиріччя породжує панування комп'ютерної цивілізації, яка перетворює «..знання в інформацію, а пізнання – в інформування» [7; с. 210–211] і, відповідно, не залишає місця уяві в процесі не тільки пізнання, а і буденних активностей. Н. Хамітов застерігає, що людина має «..спокусу комп'ютером», що виражається «у відставанні духовного й особистісного прогресу від технічного» [7; с. 210–211]. Мова йде про появу соціальних, екзистенціальних викликів людині, коли комп'ютер звільняє її від виконання начебто механічних дій, а наслідком ми маємо саме нехтування уявою та забуття творчості як способу розвитку людини, перетворюючи творчість на ремесло і виключаючи можливість мистецтва як такого, адже мистецтво – це сфера образного творення і со-творення, сфера уяви.

Тому виникає друге питання: чи сучасні технології впливають на нашу здатність уявляти? Як ми можемо використати, підсилити позитивний ефект уяви в практичному застосуванні правозахисту? Сучасні технології надають нам нові можливості для створення і сприйняття візуальних образів та історій. Наприклад, віртуальна реальність дозволяє нам переживати *імерсивні віртуальні світи* – віртуальні світи, які посилюються технологічними засобами. Таке твердження ми можемо зробити спираючись на дослідження дослідниці О. Губернатор, яка розглядає феномен імерсивності як культурний феномен, що поєднує в собі різноманітні технології та посилення досвіду людини через застосування інноваційних технологій з метою глибинного занурення в такий досвід [3; с. 283–289].

Концепт імерсивності має евристичне значення для нашого дослідження феномену уяви: віртуальні світи, переживання яких підсилюється впливом технологічних пристроїв на наші органи чуття, дають більш глибоке занурення у досвід. Іншими словами, підсилені технічними засобами віртуальні світи можуть розширити нашу уяву

і створити нові виміри досвіду, які є продуктивними для утвердження прав людини. Але маємо звернути увагу на застереження О. Губернатор щодо ризику деформацій світосприйняття через імерсивний досвід. Дослідниця зазначає, що технології можуть перетворювати віртуальні світи на «віртуальний симулякр», створюючи ілюзію свободи. Мова йде, передусім, про феномен, який О. Губернатор визначає як «анархічну свободу» не лише в контексті інтерпретації досвіду і переживань людини, але й впливу на спотворення сприйняття світу, а в нашій проблематиці – ще і можливості для маніпуляції уявою людини буденного і частково граничного вимірів буття і в обмеженні усвідомлення обсягу власних прав [4; с. 89–99].

Можемо стверджувати, що вплив сучасних технологій на нашу здатність уявляти може бути подвійним. З одного боку, вони можуть надати нам нові засоби для розширення та збагачення нашої уяви. З іншого боку, вони можуть обмежувати нашу уяву, оскільки ми стаємо залежними від готових візуальних образів та історій, які надаються нам технологіями і бути вразливими до маніпуляцій. Наприклад, постійне використання смартфонів і соціальних медіа може зменшити нашу здатність до самостійного творення образів та ідей, оскільки ми стаємо залежними від готових візуальних матеріалів та текстів, які надаються нам. Також надмірне використання цифрових технологій може викликати перевантаження і розсіяність, що може негативно вплинути на нашу здатність до глибокої уяви. Тут маємо два ключові питання. 1. *Як вирізнити власну уяву і досвід від нав'язаних образів та ідей?* 2. *Як можна посилити власну уяву і водночас захиститись від інородних образів?*

Е. Кассігер, пояснюючи важливість людської культури, говорить про те, що людське пізнання до появи культури було направлене на зовнішній світ і залежало від нього – адже людина мала пристосовуватись до світу, обставин, щоб вижити. Тоді як культура дала змогу людині «пізнати себе», як у максимі Дельфійського оракулу, який трансформувався в категоричний імператив та моральний закон [9; с. 3–22]. Яскравим прикладом направлення пізнання всередину, на себе – діалог Федр, де Сократ зізнається, що не бував за парканом міста, зосередившись на внутрішньому пізнанні. Тобто, Сократ скористався своєю уявою, щоб доповнити образ навколишнього світу, не пізнаючи його фізично, тим самим зосередившись на внутрішньому пізнанні.

Г. Корбін, спираючись на свій багаторічний досвід перекладача іранських епосів, розвиває теорію про те, що уява є з'єднуючим світом між світами емпіричного світу (почуття) людини та світу абстрактного інтелекту – світ уяви, що одночасно і розділяє і пов'язує вказані вище світи

та, на думку г. Корбіна, є таким же онтологічно реальним. Це – світ образів, уяви [10; с. 90–97].

Таке означення уяви відсилає до ідей Платона про світ речей і світ ідей, але має і відмінності і якоюсь мірою ставить питання до формулювань крайнощів матерія-дух та історія-міф. Тобто, можна говорити, що уява – це не тільки продукт когнітивних здібностей людини, а і частина мислинного процесу, що з'єднує раціональне з ідеальним, форму із змістом та дозволяє створювати образне, символічне мислення людини та з'єднує та роз'єднує ідеальний та емпіричний світ по Платону. Відповідно до Аристотеля [1], у людини є потенція до знань, до чуттєвого сприйняття, насамперед – образного, через зір. Прикладом цього є наше бажання побачити на власні очі об'єкти матеріального світу. І, навіть, зараз, маючи можливість бачити візуальний фото та відеоконтент, використовувати доповнену реальність в більшості випадків наша уява не задовольняє наше пізнання: якщо людині, яка бачила багато фото, відео, Ельфелевої вежі запропонувати побачити її вживу – у більшості випадків людина зголоситься на те, щоб побувати на вежі фізично.

Але, повертаючись до гуманітарних наук і пам'ятаючи про дуалістичну природу уяви, можемо спрогнозувати позитивний ефект використання уяви в контексті захисту прав людини:

1. Емпатія та розуміння: Уява дозволяє нам поставити себе на місце інших і зрозуміти їхній досвід та перспективи. Таке емпатичне розуміння має вирішальне значення для визнання та поваги до прав інших.

2. Бачення справедливого суспільства: Уява допомагає нам уявити суспільство, в якому права людини повністю реалізуються. Уявляючи світ без дискримінації, нерівності та несправедливості, ми можемо працювати над створенням більш справедливого та рівноправного суспільства.

3. Адвокація та активізм: Уява підживлює активізм та адвокацію прав людини. Вона дозволяє людям уявляти альтернативні системи і структури, які просувають і захищають права людини. Уява може надихати на творчі стратегії та дії, спрямовані на боротьбу з порушеннями прав людини.

4. Оскарження статус-кво: Уява заохочує критичне мислення та ставить під сумнів існуючі норми та практики. Вона дозволяє людям кидати виклик репресивним системам і бачити нові можливості для захисту та просування прав людини.

Будь-яке гостре соціальне питання, або значна подія не має єдиного розв'язання, як і, вочевидь, має прихильників інколи абсолютно полярних рішень щодо його розв'язання. Наприклад, обмеження права чоловіків призовного віку в Україні на виїзд за кордон через оголошення військового стану. Є люди, що вважають це несправедливим

порушенням прав людини на пересування (я б віднесла їх до людей, що ставлять індивідуальні потреби вище колективних), є люди, що вважають це необхідною мірою щодо захисту держави, необхідністю задля суспільного блага і збереження суверенітету країни. Є люди, що не мають власної думки з приводу цього питання. Відмінність поглядів на здавалося б один і той же факт, дослідниця уяви С. Маккален називає культурною репрезентацією. Культурна репрезентація - книги, мультфільми, фотографії тощо - є полем битви, через яку спільноти визначають свої стосунки з іншими. Культурні репрезентації однаковою мірою є засобами, за допомогою яких ми зображуємо спільність людства, і засобами, за допомогою яких ми розділяємо себе. Мир і війна, співчуття і ненависть, солідарність і фракційність - все це залежить від культурних продуктів [13] – наше відношення до цих таких репрезентацій є фреймом, основою нашого критичного мислення і сприйняття та відображає суспільний наратив, з яким ми погоджуємось.

Тут ще важливий зв'язок, що має сформулюватись у нас щодо події, яку ми спостерігаємо, інакше – ми не зможемо сформувати власне ставлення до події і будемо послуговуватись нав'язаним, поясненим медіа чи іншими заангажованими джерелами, тоді як сам по собі факт не має значення, значення має його інтерпретація. Отже, якщо ми не маємо власної інтерпретації, не послуговуємось власним критичним мисленням, що сформоване нашої культурною репрезентацією: досвідом, освітою, вихованням, середовищем, релігією врешті решт – то повертаємось до людини буденного виміру згідно теорії метаантропології Н. Хамітова [8; с. 32–40].

Як практично може виглядати процес появи продуктивної критичної реакції на певні події, учасники яких мають полярні погляди (є опонентами)? Радикальність, воля до влади людини граничного буття може керувати вчинками, деформує волю до пізнання і творчості волею до істини, спрямовуючи до перемоги в дискусії будь-якою ціною, а отже – до влади, залишаючи всі інші сфери життя і відносини поза увагою. Спробуємо уявити іншу модель поведінки й життя – деяку групу, наприклад, частину міжнародної організації, метою якої є «...розвиток правозахисної платформи щодо взаємозв'язку між культурною репрезентацією та миром у всьому світі» [13].

Рішенням такої колізії може бути застосування методології метаантропологічної школи Н. Хамітова.

Повернення в суспільний дискурс щодо мінімізації насильства, радикалізації ставлення до Іншого, чужого та війни теоретиків-гуманітаріїв, схоже, потребує людину метаграничного буття Н. Хамітова, людину, що обирає співтворчість як

спосіб досягнення цілей і прагнень та ненасильницьку комунікацію [8; с. 32–40].

Ця думка може бути підкріплена тезою дослідниці Е. Кубіле, яка вважає, що гуманітарії здатні підсилити гуманістичні «...способи аналізу та інтерпретації в дискурс прав людини, і, в свою чергу, наше викладання і дослідження можуть стати багатшими, більш нюансованими і більш актуальними завдяки залученню етичних і філософських імперативів прав людини» [11].

Використання уяви для створення нових наративів, ідей та рішень, які сприяють захисту прав людини через діалог, обмін думками та співпрацю, співтворчості, може стати способом актуалізації світогляду людей, але за певною межею, коли актуалізація обертається на маніпуляцію – інструментом пропаганди.

Використання уяви, яка сприяє входженню у світ Іншого для створення гуманістичних наративів, ідей і рішень, що єднають з ним, означає побудову міцніших та ефективніших способів захисту прав людини в суспільстві. «Від неплідної й безплотної мрійливості й глуздово-відстороненого мудрування уява відрізняється тим, що в ній не тільки предмет зведений "в образ" й не тільки сам суб'єкт зводить себе "в образ", але він, суб'єкт, так би мовити *присутній* у цьому образі, присутній усім своїм еством. Уява насичена світом, уявлюване ж насичене суб'єктом» [2, с. 181].

Захист прав людини і їх органічне забезпечення можливі лише в гуманістичному суспільстві. Проте війна в Україні показала, що це повинен вже бути новий гуманізм – гуманізм не лише співчуття до постраждалих, а й гуманізм активної допомоги їм, гуманізм подолання війни як способу руйнації прав людини [12], більше того, гуманізм, який не допускає будь-якої можливості порушення прав людини.

Висновок. Отже, уява є невід'ємною частиною людської здатності взаємодіяти з соціальним середовищем та керувати своїми нагальними потребами і бажаннями. З часом людина розвиває цілий ряд інструментів уяви, які допомагають їй справлятися з ситуаціями, долати проблеми, що здаються їй невідвладними або неочікуваними.

Поки уява залишається активною, вона може створювати низку нових концепцій, які згодом можуть бути використані як нові стимули й мотиви розвитку людини. Таким чином, як практично необмежений інструмент, людська уява має універсальний потенціал до ствердження суб'єктності будь-якої без виключення людини, що дає варіативність дій і прагнень, наділяє свободою волі і відповідальністю суб'єкта, людину і призводить до свідомого вибору співтворчості, свободи і відносин рівний-рівному як вигідної стратегії взаємодії і комунікації між людьми, що автоматично

виключає маніпуляції і насильство як невигідну і неприйнятну стратегію співіснування. А відносини підпорядкування, влади і примусу як основні способи комунікації людей граничного і буденного буття – механізм здобуття влади або стратегія пристосування, що складають основу порушення прав людини. Метаантропологічний підхід дозволяє використовувати уяву для творення моделей відносин і суспільства загалом і творення образів позитивних ефектів взаємодії в метаграничному бутті кожній окремій людині, що переконують обирати стратегію співтворчості і волі до свободи як найбільш вигідну для людини і суспільства, що, свою чергу, нівелює вигоду від підпорядкованих відносин між людьми і є привентивним засобом захисту прав людини. В свою чергу, метаантропологічний потенціалізм дає нам переконливі свідчення, що кожна людина має потенцію, яка може реалізуватись в суб'єктивність через уяву.

Література

1. Арістотель. Метафізика. Переклав О. Юдін. – К.: «Фоліо», 2020 – 300 с.
2. Возняк В., Лимонченко В. Мислення та уява. Філософська і соціологічна думка. 1995. No 11–12. С. 171–210.
3. Губернатор, О. І. Імерсивні культурні практики XXI століття: особливості та прийоми / О. І. Губернатор // Культурологічний альманах / МОН України, Український державний університет імені Михайла Драгоманова. – Київ : Видавничий дім «Гельветика», 2022. – Випуск 3.
4. Губернатор, О. (2023). Прояви імерсивності в сучасних культурних практиках. Питання культурології, 41, 89–99. doi: <https://doi.org/10.31866/2410-1311.41.2023.276696>
5. Cassirer E., An Essay on Man: An Introduction to a Philosophy of Human Culture, Yale & New Haven, 1944. 294 p.
6. Corbin, H. (1964). *Mundus Imaginalis or the Imaginary and the Imaginal*. Retrieved from: <https://www.amiscorbin.com/bibliographie/mundus-imaginalis-or-the-imaginary-and-the-imaginal/> (останнє звернення 30.01.2024).
7. Пирожков С.І., Хамітов Н.В. Цивілізаційний проект України: від амбіцій до реальних можливостей // Вісник НАН України, 2016, No 6.
8. Пирожков С.І., Хамітов Н.В. Цивілізаційна суб'єктність України: від потенцій до нового світогляду і буття людини/ К.: Наукова думка, 2020. 255 с.
9. Хамітов Н.В. Філософія: Буття. Людина. Світ від метафізики до метаантропології. Курс лекцій. 3-є видання, виправлене і доповнене / Н.В.Хамітов. – Київ : КНТ, 2015. – 268 с.
10. Хамітов Н.В. Філософська антропологія: актуальні проблеми. Від теоретичного до практичного повороту. Видання 5-е, виправлене і доповнене. К.: КНТ, 2023. 405 с.
11. Cubilie, Anne. *Women Witnessing Terror:*

Testimony and the Cultural Politics of Human Rights. New York: Fordham UP, 2005

12. Khamitov N. The War in Ukraine and the New Humanism: David versus Goliath. *Meta-anthropology of history of 21st century*. Sofia: Kibea. 2023. 124 p.

13. McClennen, Sophia A. "The Humanities, Human Rights, and the Comparative Imagination." *CLCWeb:Comparative LiteratureandCulture*9.1 (2007): <https://doi.org/10.7771/1481-4374.1024>.

14. Murphy, A. (2022). Imagination in science. *Philosophy Compass*, 17(6), e12836 doi.org/10.1111/phc3.12836

15. Reichenbach, H. (1938). Experience and prediction: An analysis of the foundations and the structure of knowledge. University of Chicago Press. <https://doi.org/10.1037/11656-000>

Анотація

Дресвяннікова Н. А. Феномен уяви та її роль у практиці правозахисту. – Стаття.

У статті досліджується феномен уяви та її роль у сфері захисту прав людини. Осмислюється значущість уяви в науці та філософії, наголошується на нехтуванні розуміння ролі уяви в захисті прав людини та причинах, що стоять за цим. Досліджується концепція уяви як сполучної ланки між чуттєвою та інтелектуальною сферами, підкреслюється її важливість у ефективному захисті прав людини та позначаються потенційні позитивні ефекти уяви у правозахисній діяльності з точки зору філософської науки, таких складових як емпатія, образ справедливого суспільства, натхнення до активізму і виклик несправедливому статусу кво. Розглядається вплив сучасних технологій на уяву, необхідність критичного мислення і культурної репрезентації, вплив імерсивних віртуальних світів у формуванні нашого сприйняття подій і питань прав людини, поширення парадигми філософського мислення, та організації життя і співіснування в метаграничному вимірі буття з точки зору методології філософської метаантропології та існування потенції до суб'єктності у кожної людини, досягнення якої можливе через уяву відповідно до метаантропологічного потенціалізму, звертаючись до наукових досліджень уяви в філософській науці.

Феномен уяви в статті пов'язується з такими людськими відчуттями, як емпатія та переживання і через метаантропологію та метаантропологічний потенціалізм обгрунтовується отримання фінального результату захисту прав людини – можливість дати людині розкритись як особистості, набувши статус суб'єктності, що дає потенцію до гуманізації суспільства і створення умов для розвитку демократії. У статті підкреслюється потенціал феномену уяви як інструменту правозахисту і його значення в умовах війни, вплив уяви на сприйняття людиною подій і формування упереджень, способу актуалізації світогляду і створення нових наративів з однієї сторони і використання людської уяви для формування особистості, що самостійно може протистояти пропаганді та насильству в усіх його проявах, акцентується спроможність уяви до творення моде-

лей суспільних відносин, які дозволяють побудову моделей людського суспільства, в якому по дефолту неможливе порушення прав людини.

Ключові слова: уява, права людини, критичне мислення, метаантропологія, метаантропологічний потенціалізм, емпатія, буденне буття, граничне буття, метаграничне буття, суб'єктність.

Summary

Dressviannikova N. Phenomenon of imagination and its role in the practice of human rights protection. – Article.

The article examines the phenomenon of imagination and its role in the field of human rights protection. The importance of the imagination in science and philosophy is analyzed, and the neglect of understanding the role of the imagination in the protection of human rights and the reasons behind it is emphasized. The concept of imagination as a link between the sensual and intellectual spheres is explored, its importance in the effective protection of human rights is emphasized, and the potential positive effects of imagination in human rights activities are outlined from the point of view of philosophical science, such as empathy, an image of a just society, inspiration for activism and a challenge to the unjust status quo. The author considers the influence of modern technologies on imagination, the need for critical thinking and cultural representation, the influence of immersive virtual worlds in shaping our perception of events and human rights issues, the spread of the paradigm of philosophical thinking, and the organization of life and coexistence in the meta-boundary dimension of being in terms of the methodology of philosophical meta-anthropology and the existence of the potential for subjectivity in every person, which is possible through imagination in accordance with meta-anthropological potentialism, referring to scientific research on imagination.

The article connects the phenomenon of imagination with such human feelings as empathy and experience, and through meta-anthropology and meta-anthropological potentialism, the author substantiates the final result of human rights protection – the possibility of allowing a person to reveal himself or herself as a person, acquiring the status of subjectivity, which gives the potential for humanizing society and creating conditions for the development of democracy. The article emphasizes the potential of the phenomenon of imagination as a tool for human rights protection and its importance in times of war, the impact of imagination on a person's perception of events and the formation of prejudices, the way of updating the worldview and creating new narratives, on the one hand, and the use of human imagination to form a personality which can independently resist propaganda and violence in all its manifestations, and emphasizes the ability of imagination to create models of social relations which allow building models of a human society in which, by default, violation of human rights is impossible.

Key words: imagination, human rights, critical thinking, meta-anthropology, meta-anthropological potentialism, empathy, everyday life, boundary life, meta-boundary life, subjectivity.